

Compilat de Valentin-Claudiu I. DOBRE din surse internet, redată într-o lucrare cu caracter literar

Vlachovice se situează în regiunea Zlín, Republica Cehă, în regiunea etnografică a Valahiei morave (Moravské Valašsko). Are în vecinătate Újezd și Vlachova Lhota (în nord), Křekov și Brumov-Bylnice (în est)... Slavičín, Lipova și Haluzice (în est). Cea mai importantă localitate din proximitate este Valašské Klobouky (5 km)... și Zlín (23 km). Comuna se compune din satele Vlachovice și Vrbětice (aceasta a fost atașată ulterior administrativ localității Vlachovice).

E o localitate mică cu cca. sub 1500 locuitori (în 2018-2019, exact 1468), ce se evidențiază printr-un muzeu etnografic cu specificul etnografic al zonei sudice a regiunii Moravské Valašsko. Costumele aduc relativ mult cu cele din Ardeal (Țara Lăpușului ?), dar nu sunt etnograf să mă pronunț. Orice comparații cu oiconime din România sau Republica Moldova precum (P)uiești (Vaslui) ori Uiasca (Argeș); o exista și Uiești ?) ori Uidești (Suceava), (munții) Leaota (Grupa Bucegi vârf Leaota 2133 m), Cricova (Rp. Moldova) ori Cricovu Dulce (Dâmbovița), numele scriitorului Ioan Slavici, Lipova (Arad), (munții) Clăbucet (Carpații de Curbură) și denumirea arhaizantă Vlașca îmi par total forțate și conjuncturale, neputând avea o (clară) legătură directă (un râu Morava curge și în estul Serbiei, la limita vestică a ținutului timocean cu o prezență importantă vlahă ca spațiu etnografic-„tampon”; între sârbi și bulgari, care odinioară cobora până aproape de actuala graniță cu FYROM-Macedonia; amintesc vârful Gramada 1719 m).

Valahii moravi vorbesc un subdialect al graiului morav (tranzitional între cehă și slovacă), denumit local valašština (valašské nářečí) cu foarte puține asemănări cu limba română, tratate de (etno)muzicologul și pedagogul ilustru František Bartoš în [Bartoš, František \(1880\),](#)

[„Moravské Valašsko kraj i lid”](#)
(PDF)

, [Osveta](#)

și (poate, dar lucrarea nu mi-a fost disponibilă) în

[Bartoš, František](#)

. Moravian Dialectology, Brno 1895.

Comuna Vlachovice a fost atestată pentru prima oară în anul 1261 în documentele mănăstirii cisterciene din Vizovice, ca fiind posesia (feuda) străvechii familii Vlachov/Vlachovschých de Vlachovic (legătura cu familia Wlah, menționată în ad-notația de secol XIII de pe Capitulumul din Litoměřice -1057, dar notația pare a data din secolul al XIII-lea- pare a fi conjuncturală), posesoare unei fortificații gen culă (turn-locuință) denumită Kaštýl (în valaștina ar semnifica castel. Apropierea de Keszthely din reg. Zala-Ungaria îmi pare forțată, dar ambele denumiri pot proveni dintr-un oiconim iliric sau dalmatin ? Oiconimul Kaštela ar fi regăsit și în Dalmația <?>: origine ilirică ?). Posesia localității de către respectiva familie este amintită la 1333 în *Velehrads kém Kodexu*.

Ambele familii Vlachov (și cea din Zlín, dar și cea din Litoměřice) pot proveni din descendenți din legionarii romani ai legiunii a XIV-a Gemina staționată în prima jumătate a primului mileniu la Carnuntum în Noricum (fusesse staționată în Vindobona o perioadă de cca. 14 ani) sau al legiunii a X-a Gemina. Un avanpost-fortificație fie al legiunii a XIV-a Gemina, ori mai probabil al legiunii a X-a Gemina (care preia baza din Vindobona din 114 până în secolul al V-lea, venind din Aquincum, situată pe Danubius și identificată cu Buda) s-a descoperit pe dealul Hradisko la 22 km sud de Brno- să fie vorba de Kradisko 639 m de la S-E de Brno și S de Uherské Hradiště ?-. Deci ca acești descendenți din legionari să participe la cucerirea Panoniei de la avari și să consolideze un avanpost la Keszthely pare logic (dar nu poate fi afirmat cu certitudine).

Referitor la ad-notația de secol al XIII-lea de pe Capitulumul din Litoměřice -1057 este considerată prima atestare scrisă al unui grai al limbii cehe și e redată astfel: <Pauel dal gest ploscouih zemu/ Wlah dal gest dolas zemu bogu/ I Suiatemu Scepanu se duema/ dusnicoma bogucea a sedlatu.>. Fraza este inteligibilă în cehă așa cum este scrisă și înseamnă: <Pavel a dăruit moșie în Ploskovice/ Wlah a dăruit moșie în Dolani lui Dumnezeu/ și Sfântului Ștefan împreună/ cu șerbii eclesiastici Bogučeja și Sedlata>.

Litoměřice se găsește în N-V Cehiei, la mare distanță de Zlín. În plus, alte localități aflate în Boemia și nu în Moravia poartă denumiri precum Vlačice din Kutna Hora, deci nu e cazul să speculăm asupra unei donații a Vlachovilor moravi (donație care dacă s-ar fi făcut, ar fi fost în beneficiul mănăstirilor locale. Posibil donația nici nu a existat în fapt din partea familiei morave. Spun aceasta pentru că în cercetările mele am aflat că Vlačice este pentru prima dată atestat (în document scris) din anul 1189. Un Dolánky nad Ohří, precum și un Ploskovice, alături de Litoměřice sunt toate situate în districtul Litoměřice din reg. Ústí nad Labem din Cehia. Deci ar fi vorba de un proprietar numit Wlah chiar din localitatea Dolánky.

Imagini de la muzeul etnografic se găsesc pe youtube și pe internet, pentru curioși.

Tot în Zlín, mica localitate Poteč (la est de Valašske Klobouky) avea 784 locuitori în 2018. Îndrăznesc să spun că spre deosebire de zona nordică a Valahiei Morave, satele din jurul Valašske Klobouky, inclusiv această localitate reprezintă relocări ale cavalerilor teutoni din zonele Brașov și Prahova (în vechime județul Secuieni) din secolul al XIII-lea (precedând invazia mongolă). Dar ele prezintă foarte sumare urme de limbă română.

Grupele cele mai apropiate de valahii moravi par a fi: valahii silezieni; istro-românii; bucovinenii (?); timocenii și mehedințenii. Istro-românii pot fi o "sinteză" între timoceni-mehedințeni și valahi moravi. Spre exemplu, "šušnivý" (ch. zdlouhavý/engleză *slow/ro. lent*) e regăsit

într-un oiconim: denumirea localității istro-române Šušnjevice/Șușneviță/Val d'Arsa (cărui i-ar corespunde și oiconimul Sośnicowice/germ. Kieferstädtel- orașel din Silezia Superioară Polonia). Și corespondențe oiconimice ar fi: identice fonetic Brdo/Bârdo cu Bârda Mehedinți, Bârdești Mureș și Vărd Sibiu-Bârdarac Pojarevaț Timoc Serbia-Brodek Olomoucký Cehia și un deal Brdo 383 m 5 km N de Kladsko și la S de cursul râului Nisa în Polonia. Skok indică câteva sensuri: cel geografic semnifică Hügel/colline. Skok: ar proveni dintr-un gotic baurd ? Asemenea în Istria: Žejane/Žejân la N de Muntele Mare-Jiana/Jiana Mare și Jiana Veche Mehedinți-Zlín Cehia și Žilina lângă Nový Jičín în Moravskolezský Cehia <oare "I" din oiconimele morave să fie o consoană "înmuiată" ?>; apropiate: Jesenovik (în istro-română Sucodru ?)-Iași Gorj ?-Iasenita Negotin/Jasenovo Resava Timoc Srb.-Jasenná Zlín Cehia și Jesenec Olomoucký Cehia; Šušnjevice Istria-

Șușița (Breznița-Ocol)

Mehedinți sau Șușca+Sichevița Caraș-Severin- Sośnicowice/germ. Kieferstädtel Polonia. Enumăr toate localitățile istro-românilor/rumeri (opt în Croația, două Slovenia): în Croația- Žejane/Žejân/Jeiăni la N de Muntele Mare; Šušnjevice/Șușneviță/Val d'Arsa; Brd<o,a>/Bârd<o,a>; Sucodru (Jesenovik); Nosela (Nova Vas); Costerceani (Kostracani); Letai/Letaj; Zankovci, toate plasa Kršan; în Slovenia- Golac și Polijane (din articolul "Istro-românii, românii din Croația" de pe site-ul <http://strabunii.wordpress.com/articole/>, accesat în noiembrie 2012).

Valahii silezieni vorbesc un grai local denumit "po naszymu". Conexiunea directă este dificil de făcut, deoarece Legiunea a X-a Gemina a fost constituită din veterani lăsați la vatră din alte legiuni și rechemăți în serviciul militar. Un avanpost al acestei legiuni a fost descoperit pe dealul Hradisko, de lângă fostul sat Mušov, situat la 22 km sud de Brno și respectiv 80 km depărtare de Vindobona. Presupun însă că urmașii legionarilor din Legiunea a X-a Gemina s-ar regăsi atât în Silezia, cât și (poate) în Moravia. Inițial desființată, Legiunea a fost reconstituită din legionari veterani lăsați la vatră din alte legiuni și rechemăți în serviciul militar (sau din contopirea resturilor a două legiuni decimate în luptă). Legio X Equestris a luptat în Galia și a fost desființată în 45 î.e.n. (pentru că se revoltase în timpul lui Augustus și a fost

reconstituită cu veterani din alte legiuni și redenumită Legio X Gemina), iar veteranii au primit pământ în zona actualei localități Narbonne (Colonia Narbo Martius), posibil și actualele Cremona și Patras. Legio X Fretensis a luptat în războaiele civile și ulterior în războaiele din fostele regate Israel și Iuda la Gamla (cucerită în 68 e.n.), Ierusalim (a fost cantonată pe Muntele Măslinilor în 70 e.n.) și Masada (72 e.n.) și a fost cantonată în final lângă și în Ierusalim, după scurte staționări în Scythopolis (Bet She'an) și Ierihon. Ulterior, sub Domițian este relocată la Aila (aproape de moderna localitate Aqaba), iar în 390 e.n. este menționată ca servind sub Dux Palestinae.

Deci e logic să regăsim „dublete” de localități... Un Betlém se găsește în Valahia Moravă, iar un Nassereith în Tirol-Austria. Apropieri „forțate” ar fi: Arimateea, Taanach, Dor (rezonăază cu probabil cuvântul amorit din Mari Dūr- “fort”), Ibleam, Meghido/Megiddo, Argob și regiunea Argobului de la vest de Iordan și Jazer, dar și localitățile grupate în jurul mării Galileii în perioada hristică: Nazareth, Chorazin, Tarichæa, Dium, Gamala: ar corespunde (oarecum forțat) în România: Remetea, Tanacu Vaslui, Dor Mărunț și Valea Argovei din Călărași și canton Aargau/Argovia din Elveția; masivul Iezer, Ibrianu din Brăila și Dâmbovița, Medgidia Constanța și Migideia/Migidei-Kefalovryso din Epir, Grecia (dar exista și o Magidia în imperiul grec de Niceea), Nazarioaia Bacău (dar și Nassereith/Tirol-Austria sau Nazareth/Gand-Belgia), Horezu Vâlcea, Tărceni Prahova, Dii/Vidin din Bulgaria, antroponimul Gămălie (cf. și Guimarães din Portugalia). De asemenea un Betlém, Hliska, Moravia/Cehia (cf. revistei Národopisná Revue 1-2/93 pag. 28, tipărită în Strážnice, Cehia).

Coincidențe toponimice cu Moravia Cehă (Kraj Gottwaldovsky) ar fi în Mehedinți (Mh): Valašské Meziříčí-Mijarca Mh; Valašské Bystřice-Bistrița Mh, Timoc, Bistrița-Năsăud; Butovice-Butoiești Mh sau Butoiu Ialomița ?, Kelč-Cârceni Mh ? Incert; Halenkov-Halânga Mh; Holešov-Golești sau Hăulișca Vrancea; Jablunka-Iablanita Mh/Caraș-Severin și Iablonita Putila Cernăuți, Pržno-Prejna Mh sau Preasna/ Valea Presnei Călărași și Pržno Muntenegru, Příbor-Priboiești Mh ? Prigoreni Iași ? Prigor Mehedinți ?; Studénka-Studin(a, ita) Mh/Olt, Studena Caraș-Severin. În Timoc și Timiș: Valašské Senice-Sena/Zvijd Timoc sau Seini Maramureș ?, Janová-Ianova Timiș, Lačnov-Lățunaș Timiș ? Unele le regăsim în denumiri de lanțuri muntoase: Valašské Klobouki-munții Clăbucet (Vârf Clăbucetul Măneciului 1460 m) din Carpații de Curbură. Sunt mai multe vârfuri cu numele de Clăbucet în diverse lanțuri muntoase; ar corespunde oiconimul Klobouk din Śląskie-Polonia (Silezia poloneză). Cehă klobouk-engleză <hat>; cehă hluboký- engleză deep; Valašština/valaščina *klobučan*-ch. šváb (ch. cockroach !?), unde în *valašština/valaščin*
a *švábi* (ch. černé

nebo bílofialové fazole

). Pălăriile înalte valahe sunt numite local

horyl sau hucán

); Velka Lhota- munții Leaota (Vârf Leaota 2133 m) din masivul Bucegi, pârau Leaota la S de munții Făgăraș, Lueta/Lövéte Harghita (?). Precum și Valašské Polanka-Palanca Prahova/Bacău ?; Machová-Maciova Caraș-Severin; Rožnov pod Radhoštěm-Râșnov Brașov, Roznov Neamț, dar și Rožňava Slovacia (mai apropiat fonetic de Râșnov și Rožnov decât Roznov); Valašské Příkazy-Bicaz Neamț ? Incert; Podolí-Podoleni Neamț/Galați ?; Lužná-Lojnița Vrancea; Vsetín-Voetin Vrancea, Voitinél Suceava ? Incert (apropierea pare

forțată: Vsetín se pronunță fśécín); Růž'ka-Râșca Cluj/Suceava/Botoșani; Leskovec-Luța Neamț ?; Kateřinice-Catrinari Neamț; Napajedla-Năpradea Sălaj ? Incert; Střelná-Stelnica Ialomița ? Streneac Caraș-Severin ? Incert; Tichov-Tiha Bârgăului Bistrița-Năsăud;

Tlumačov

-Tělmáči/Tălmăcel Sibiu ?; Uhřice-Uricea Mureș sau Ugruțiu Sălaj ?; Věžky sau Vyškovec-Vețca Mureș, Váščauți Suceava; Vidče-Vicea Maramureș, Veța Mureș ?; Vigantice-Văgani/Vugány Harghita sau Vutcani Vaslui ? Incert; Vrbka-Vrabia/Csíkverebes Harghita ? și Verbăuți Zastavna Cernăuți... Iar Velké Karlovice l-am fi regăsit poate în numele poetului Vasile Cârlova (poate deformat de la Cârlo-mănești Buzău/Galați ?), de asemenea incert. Mai există și Vlašské Holba la N-E de dealul Bouda 957 m în Olomoucký, Moravia-Cehia. Mai amintesc: Březova, Kelníky, Křekov, Lipová, Poteč, Racková, Rokytnice-Răchitna Noua Suliță Cernăuți, Răchita Caraș-Severin, Răchitoasa Vrancea, Răchițele Cluj-Napoca; Komárno-Comarnic Prahova; Němčiče (vârf Neamțului 1923 m din care izvorește Mușița, afluent al Doftanei), Salaš, Sušice și altele. Unele pot fi doar simple coincidențe.

Tlumačov

[Tlumačov lies approximately 12 kilometres \(7 mi\) west of Zlín and 241 km \(150 mi\) south-east of Prague.](#)

Și mai interesante sunt comparațiile cu o hartă a Moraviei din 1929, "*Místopisná mapa MORAVY a SLEZSKA*"

în josul căreia regăsim două nume (Dr. Frant Machát și probabil tipograful V. Neubert)... Dar cu un drum secundar redat în partea inferioară a hărții și situat actualmente în Niederösterreich-Austria. Urmează...

O excursie virtuală la Vlachovice-Cehia. Despre vlahii moravi și silezieni. Considerații istorice

Compilat de Valentin-Claudiu I. DOBRE din surse internet, redată într-o lucrare cu caracter literar

La nord de Ungaria se găsesc două grupe etnografice distincte care se auto-denumesc "valahi"; valahii moravi (în Moravia- Cehia) și valahii silezieni (în sudul Poloniei).

Ei sunt desigur "valahi";, nefiind români. Ci parte a națiunilor din care fac parte.

Teoriile despre originile lor istorisesc și despre un strat al unei migrații ulterioare pastorale transhumante de secolul al XVII-lea (?) care istorisesc despre ei ca despre un element alogen, dar în mod cert suprapus peste stratificările anterioare (rezultatul amestecului cu aceste migrații ar fi fost grupul etnografic distinct al gorailor silezieni, cărora li se atribuie și li se recunoaște o posibilă ascendență "românească". Și goraili sunt subdivizați în patru grupe, dintre care una tranzițională spre moravi, fiind recunoscuți pentru o civilizație a "lemnului").

Lucrarea istorică cea mai detaliată ce mi-a fost accesibilă este:

Dr. Karel Kadlec: "Valaši a valašské právo";, Praga 1916 este disponibilă sub formă scan pe internet în limba cehă.

Este vorba în general despre descendenți ai legionarilor romanilor de pe limesul danubian, prinși sub influența statelor de stepă stăpânitoare peste părți ale estului continentului (Imperiul hunilor și respectiv Statul confederat al avarilor).

Ei nu pot fi aceeași cu cei amintiți în Hronicul Româno-Moldo-Vlahilor, cartea a șaptea, capitolul al II-lea, de către eruditul Dimitrie Cantemir. Acesta menționează că la pragurile Niprului erau trăitori poloviții și pecinighii, întâi așezați la Drohiczyn (Bilschie), pe Bugul care se varsă în Vistula, iar poloviții ar fi avut limba amestecată din rusească, leșească și voloscaia (Stricovschi); în schimb, bozinii sau pazinachi, sunt venedii, căci și limba așa îi dovedește (Leunclavie).

Opinez că parte din cei din Silezia ar descinde din Legio X Gemina cantonată în vechime în Vindobona, după unele denumiri geografice (Nisa, Opole,...). De remarcat că o ramură a familiei dinastice poloneze Piast stăpânea peste ducatul polonez de Opole și nu este exclus ca să fi descins la rândul lor din urmași ai legionarilor romani (doar ca ipoteză). Legătura

Opole-Apulum/Alba Iulia pare conjuncturală și forțată (ceea ce sugerează că recrutările s-au făcut din legionari lăsați la vatră din mai multe legiuni, inclusiv Legio XIII Gemina cantonată la Apulum).

De asemenea și lemkii par a avea tangențe cu spațiul românesc, părând a descinde din carpi și sarmați (!?) puternic slavizați și cu o puternică conștiință și identitate slavă. Ei sunt de limbă rusină (ruteană) și trăitori în Polonia, dar cu tendințe rusofile (și cu unele urme post-dacice și proto-române, pe care le-am tratat pe larg într-un articol disponibil pe internet).

Celor din Moravia nu le pot atribui cert o descendență din legionarii unei legiuni anume. Dublete de denumiri de localități coincid cu Mehedinți, Timoc, Silezia. Dr. Karel Kadlec le atribuie tot o origine din legionarii de pe limesul danubian de principiu.

De ce afirm că cei din zona Valašske Klobouky ar fi fost relocați de teutoni în secolul al XIII-lea din zonele Brașov-Prahova ? Pentru că în Brașov-Prahova regăsim cu preponderență denumiri de lanțuri muntoase (Clăbucet, Leaota), căroră le-ar corespunde localități din sudul Valahiei morave (neexistând dublete recognoscibile în provinciile române de sate cu aceste denumiri).

În Slovacia există un orașel Spišské Vlachy, cu o stemă distinctivă în trei culori: roșu, galben, albastru (cu observația că denumirea maghiară: *Szepesolasz* le-ar atribui o descendență italică; dar denumirea germană

Wlachi

,
Wlachy

or

Wallendorf

o descendență mixtă "vlahă/italică")

.

Am mai opinat că bucovinenii ar fi fost inițial un amestec româno-morav, ulterior puternic rutenizat în Bucovina de Nord (Ucraina). Aceasta s-ar proba comparând denumirile de localități, desigur, subliniind originea lor slavo-română (predominant "moravo-vlahă" și poate mai puțin rusină), plecând inclusiv de la denumirea statului Moldova (Dr. Karel Kadlec e detaliat în datele istorice).

O excursie virtuală la Vlachovice-Cehia. Despre vlahii moravi și silezieni. Considerații lingvistice

Compilat de Valentin-Claudiu I. DOBRE din surse internet, redate într-o lucrare cu caracter literar

Graiul valahilor moravi a fost tratat de František Bartoš (1837-1906), prin raportare la limba română (pe atunci transliterată cu caractere chirilice). Prin J.F. este prescurtat **Josef Fabián J.F. ("Slovník nespisovného JAZYKA VALASKÉHO" Valašské Meziříčí/Krasno 2009. E on-line pe [www. valasskomoje. cz](http://www.valasskomoje.cz)), de unde am dedus unele influențe vechi germanice, celtice-panonice (!?), lituaniene (vechi baltice ori trace ?) și un vechi strat fino-ugric (poate finic ?).**

Cuvintele sunt comune cu limba română veche (medievală) și provin în general din mediul pastoral sau sunt legate de sat. Valahii moravi vorbesc un dialect al limbii morave estice, denumit *valašština* sau *valašské nářečí* cu anumite trăsături proprii (și unele cuvinte proprii), care păstrează "prezentul transgresiv", considerat în general arhaic în limba cehă. Dintr-un articol al etnomuzicologului morav František Bartoš (1837-1906; etnomuzicolog, lingvist dialectolog și ilustru pedagog) și intitulat "Moravské Valašsko, kraj i lid" (publicat în două părți), regăsim unele cuvinte considerate ca provenind (posibil) din limba română (veche; Bartoš redă transliterarea cu caractere chirilice din română) -evident, ele sunt mult mai multe. Unele sunt comune și cu româna, altele sunt însă dialectale în limba cehă și dacă au existat și în limba română, cuvintele echivalente s-au pierdut:- (pag. 371)

Díly

(ro. Dêl ?-ch.

kopec, hill/deal

);

Magurka

(ro. măgură-ch.

Pahorek, hill/măgură, deal

),

sihla

(ro. sîlha-ch.

Silva ?

);

portášů/fortášů

(ch.

národník to četníků

); (pag. 458)

ogary

(ch.

chlapce; boy/băiat; ell.-greacă a ? ori; posibil origine ilirică/celtică ?

); (pag. 461)

bača

(ch.

bačjů, Senner

);

brynza□

(ro. brânză);

čarták□

(ch.

bouda

, ro. cerdac; prezent și în turcă și persană);

geleta

(ro. găleată ? Transliterarea e redată cu caractere chirilice: gălêță ?; J.F.:

“dřevěná nádoba na dojení mléka”

);

gavalerija

(ch. kavalerie, jezdecko);

glaga

(

kiag

);

grůň□

(ch.

stráň chrastím porostlá

, ro.

gruňů

?);

chotár□

(ch.

hranice, meze

, ro. hotar);

kasanka□

(ch.

domaci

; ro. chirilic kăsan ?=cazan ?);

koliba□

(J.F. ch. bouda, přístřešek;

ro. colibă

?

; în

vallašština se□

pare și sensuri secundare ? Incert; plurisemantic ?);

kotec□

(ch. část chléva, stání; malá ohrada; unde chlév-

engleză stable, stall

; ro. coteț ? Incert);

kříde□

(ro. chirilic cărd ?=cârd);

kurnota

(ch.

korn

; cornu,

roh

);

mosor

(mosor,

boule

);

pistrula

(

pistrujŭ

; ch.

kropenatý; speckled/pătat

);

putyra

(putiră ?=putină ?);

redikat

(ro. chirilic rădikare ?; ch.

stěhovati

);

stryga

(strigoje ?, ch.

čarodějnice; witch/vrăjitoare; italiană strego/strega; poloneză strzyga

);

struŋga

(ro. chirilic strungă ?);

urda

(ro. chirilic urdă; ch.

smetana; cream/smântână

; J.F.: smetana z ovčího mléka; ovčí tvaroh);

vatra

(ro. chirilic vatră; ch.

ohniště; fireplace/cămin

; J.F.: oheň);

žinčica

(ro. chirilic žintis'ă=jintiță ? J.F.: ovčí syrovátka); precum și

gevěrec

,

komárník

,

pajta

,

pirt'

,
plekat'

,
taliga

,
vakeša
... (pag. 464)

chuti

(ch.

solí

);

obyčaje

(ch.

kořalky

);

zviku

(ch.

tabáku)

. Mai sunt și altele dialectale, dar nu le mai redau (posibil există în graiuri ale limbii române; poate chiar în dialecte ale limbii române ?). Concluzia este că

valašština/valaščina

reprezintă o formă semidialectală a moravei (și implicit a limbii cehe), iar corespondențele cu română veche ar fi fost în vechime mai numeroase (

valašština/valaščina

putea fi caracterizat drept un grai slav cu influențe romanice, celto/ilirice și germanice). În timp, cuvintele romanice au devenit arhaice și s-au pierdut ori și-au modificat sensul (prin modernizarea limbii), cu excepția câtorva.

Sunt și altele: “alarm” (ch. poplach ? Oiconimul Poplaca Sibiu); “almara/armara” (ch. skříň; *fr* *anceză armoire*

); “(h)aldamáš” (ch. hostina, zapíjení uzavřeného obchodu); “apatika” (ch. lékárna); “arenda”

(ch. nájem); “arest/árešt” (ch. vězení); “balòn” (ch. knedlík); “balta” (silna hůl); “

baliga”=“baje” (ch. smyšlenka, farsă/festă ? Cf. ro. “nu-i bai !” ?);

“baž(a, ka, ička)” (ch. ovce, ovečka); “cap=košut” (ch. kozel/

eng. he-goat/yiddish <eastern> cap; ro

. țap ? Koșut nume propriu <maghiar> !?); “četina=četyní” (ch. jehličí, chvojí);

“čižma” (ch. bota s vysokou holínkou, cizme “înalte” ?);

“ceremonie” (ch. slavnostní obřad); “cervet/servet” (ch. ubrousek); “čisterňa” (ch. kašna ?);

“chyba” (ch. než, nežli, přece, jenom, možná, leda, pouze); “chybný” (ch. špatný);

“čutera/čutora” (ch. plochá láhev vhodná na cesty ?); “(cyconiť)” (ch. plakat;

eng. cry, weep/ro. plânset

; fonetic identic, sens diferit:

ro. țăcănit- “zgomot repetat des, sâcâitor

” ?);

“dožera” (ch. zlost -hněv; zlost-; anger/mânie, furie, coleră; ce legătură ar fi cu
ro. a dojeni

?); “domikát” (ch. polévka ze smetany, z brynzy, sýra; o supă cu smântână, brânză, zer;
ro. <ambiguu> duminat <înghițitură> ?

); “fujara/píščelka” (ch. píšťala; flétna;
flute/fluier

? “Fujara”=ch. pastýřská píšťala; fluier păstoresc);

“ištrment” (ch. nástroj); “ivor” (ch. tříska); “hájdúch, hajduk” (ch. úřední sluha nebo hajný v
Uhrách; bývalý uherský žoldněř; najatý strážce); “handrlák” (ch. hadrář ?);

“handžár” (ch. nůž křivák, cuțit curbat);

“hoblička” (ch. ledvina;

eng. kidney;

băieșească [bribis ko]/bulgară b'brek/albaneză <tosk> bu'brek-'ves k

?);

“jarmak” (ch. trh, market -place-,

cf. ro. iarmaroc

?

Un incert “compus”

ro. iarmaroc=jarmak+ lituanianul rinká/pol. rynek/ rus. rynok ?);

“kaliba” (ch. neštěstí=eng. misfortune/bad luck; sinonim în valaștina/ valașcina: kura zpíve;

ro. “calp” <monedă contrafăcută/falsă> ?

); “kalika” (ch. mrzák ?); “kl'b+hánek=hánka” (ch. kloub/

engleză ankle/irish gaelic caol na coise/lituaniană kulks nis/old prussian kulnis/băieșească [kilkii]/ro. călcâi

?); “kaštýl” (ch. zámek ?;

albaneză tosk k s' tye /latiă castellum/old-english castel/ro. zamca

<regionalism>-castel-fortăreață; posibil iliric la origine; și toponim în Ungaria: Keszthely

); “klek” (ch. pahýl, křivý strom; eng. crouked tree; ro. cracă asemănător fonetic klek ?);

“kobza” (ch. trsací hudební nástroj podobný citeře); “kokoš” (ch. kohout;

eng. cock-rooster/ro. cocoș/franceză coq/maghiară kakas; eng. hen/poloneză kokosz/sb.-croată kokoš(ka)/bulgară kokós ka

); “kopačky” (ch. kopání brambor); “kopáčka” (ch. žena najatá ke kopání brambor; motyčka s
obloukovitým, říčně zahnutým ostřím a krátkou násadou, zahnutou k ostří <?>); “kot=kota” (ch.
noha; kost; nepálená cihla; ch. kost/poloneză kość/

engleză bone/băieșească [kokalo]/ greacă 'kokalo/lituaniană káulas/letonă kauls

; noha/

engleză leg-foot/lituaniană kója/ letonă kāja

?); “křma/křmja” (ch. pice ?); “kuča” (ch. chatrč; chalupa/eng. hut; ro. cocioabă ?); “lapoš” (ch.
tlachal, kecal ?); “lancúch” (ch. řetěz-engleză chain;

poloneză łańcuch/sb.-croată lanac/daneză lænke/maghiară láncl/ro. lanț-lănțuc

);

“lútný” (ch. čistý; clean/curat,

cf. ro. “curat lună”

? Engleza veche clæne=irish gaelic glan=welsh glân=eng. clean ?);

“měřinda/merenda/merinda” (a. ch. svačina ?; b./c. ch. svačina, jídlo na cestu);

“(mordovat)” (ch. vraždit, hubit, ničit; trápit;

eng. kill

/ro. omorâ; latină mortuus/ ro. și catalană mort- eng. dead ?);

“murgaňa/murgaša” (ch. ovce s černými pruhy);

“(nedat)” (ch. nedovolit; ro. nepermis=“a nu da voie” ? Incert);

“pocetky” (ch.

cesta na hřbitov; výměra; ro. potecă <de munte>);

“raubčík= raupšík=kmasoň” (ch. zloděj; eng. thief;

raubčík: “cel care fură” <?> să spunem

relaționat cu

catalan robar/italiană rubare/spaniolă robar/franceză dérober

=eng. steal ?);

“ostatek” (ch. zbytek);

“trúfať si” (ch. myslit si; eng. think/=reflect/; “înrudit” cu ro. trufaș ?);

“salaš” (ch. ovčácká bouda; hospodářství pasáka ovcí);

“štížný” (ch. obtížný, eng. difficult/ro. dificil; în ro. “stânjenit” sens figurat ?); “vystihnúť” (ch. porozumět; unde ch. rozuměti-

engleză understand

; asemănare fonetică cu ro. <a> ști=<a> cunoaște/

engleză know

); “vojvoda” (ch. představený samosprávy valašských pastýřů);

“závdanek/ závdavek” (ch. záloha/

eng. ambush/ro. pândă

; rezonează cu

ro.

zadarnic- “fără speranță...”.

Înrudite, dar... diferite !?);

“(zbúzať)” (ch. slídit, hledat; eng. seek, look for/ro. “căuta, a se uita după...”); ro. cerca-cerceta/
catalană buscar/portugheză buscar, procurar/spaniolă buscar/eng, seek, look for

?

În ro. expresia <ambiguă>: “a-i arde buza” ?);

“zdrhlý” (ch. špatný, zlý;

eng. bad/ro. rău

;

o legătură cu ro. “zdreli”

?

Identitate fonetică, sensuri diferite

);

“zdrha” (ch. tvrdé maso; potměšilec; zlý člověk=

ro. carne tare/om rău

?; o legătură cu ro. <ambiguu> “zdrahon” ?)

... Un cuvânt e dificil de explicat/relaționat:

“baž(a, ka, ička)” (ch. ovce; ovečka;

armeană voc xar, latgalian vuška-letonul aita-"oaie"; huțulă vîuțea; latină ovis ?)...

Sensuri ce par a fi înrudite cu româna (unele diferite totuși). Nefiind atât de cunoscător în

dialectologie nu mă pot pronunța cert ! O carte interesantă a publicat Dalibor Malina în 2001:

“Slovník valašského nářečí. Valašsko-český”, Vol. 1 (~ 30.000 expresii, definiții ?). N-am avut

acces direct la conținutul cărții. Asupra subdialectului valašština/valaščina a scris Josef Fabián J.F. („Slovník nespisovného JAZYKA VALASKÉHO“; Valašské Meziříčí/Krasno 2009. E on-line pe www.valasskomoje.cz). După J.F., pentru

eng. sorcerer/witch

, valašština/valaščina are: striga/stryga-osorák-bosor(a, ka)-čaragaňa-megera...

Unele cuvinte din valaščina sunt însă comune cu limbi germanice: „*angrýf*” (ch. útok; *attack*; germană *angriff/daneză angreb*

; româna are „atac”, iar „năvală” cf.

sb.-croat navala- eng. attack

);

„*čananý*”

(ch. krásný-hezký-pěkný; sinonime în valašština/valaščina: cuchtelný-mravný-šumný-pěknůčký;

eng. beautiful

;

daneză skøn/neerlandeză schoon/old-english sciene/ midle-english schene/germană

schön/gothic skauns/suedeză skön/yiddish <eastern> s ejn/avestan x aini-

);

„*fura*”

(ch. mnoho=

eng. much, many

;

germană viel; old high germană-filu, ferro- eng. much, many

?);

„*grgáň*”

(ch. lakomec; engleză avaricious, stingy/ daneză gerrig/neerlandeză gierig/germană

karg/suedeză girig/yiddish <eastern> karg);

„*harklos*”

(ch. špatné sklo, unde ch. sklo-eng. glass;

germană glas/neerlandeză glas/daneză glas/yiddish <eastern> gloz; vechea norvegiană gler,

bretonă gwer ? “Harklos”

ar părea compus dintr-un celtic/rhaetic ? <incert>+germanic

);

„*hola*”

=

duša”

(ch. užívej, duše; eng.

soul, spirit

; eng.

holy=

sacred/

daneză hellig/neerlandeză heilig/germană heil-ig/suedeză helig/ yiddish eastern hejlik

);

“*neužilý*”

(ch. lakomý, nepřející;

eng. avaricious, stingy; suedeză njugg=girig/daneză gerrig/engleză <medie>

nigard/neerlandeză gierig

);

“*tihla*”

(ch. cihla/

eng. brick

;

daneză tegl; suedeză tege

?);

“

skřekat

”

(ch. skřehotat, vřískat, křičet; ch. křičeti-

engleză shout, cry out/ro. strigă

?);

“*skřípka*”

(ch. nesvár, spor

/engleză strife-quarrel

;

germană streit/ letonă strīds/suedeză și daneză strid/poloneză sprzeczka

? Mai probabil polonez s

przeczka

, influențat și de germanic ?);

“*snědek*”

(ch. nemoc/

eng. sickness

;

daneză sygdom/suedeză sjukdom

); “skradnúť ” (ch. zmýlit, špatně pochopit ?);

“

šuchotať

”

(ch. šeptat<i>

/engleză whisper/franceză chuchoter/ro. a șopti-șușoti

);

“*tufarník*”

(ch. výrobce tufarového nádobí, hrnčír;

germană töpfer/ yiddish eastern teper/eng. potter

);

“*úsad*”

(ch.

bolest v kříži; houser

; ch. bolest/utrpení=eng.

pain

;

úsad

“înrudit” cu eng. sadness <=grief=sorrow> !?);

“záhon

člivý” (ch. příčinlivý-snaživý; cauzator/generator ?

Germană ur-sache/suedeză orsak /neerlandeză <veroor>zaken-ro. cauză

);

“

za

šubraný”

(ch. špinavý; sinonime în valašština/ valaščina: nešpita-nešpitný-ušípaný-ušušněný;

eng. dirty, soiled

;

germană- sūber/eng. clean

;

germană

unsūber/poloneză brudny- eng. dirty, soiled

? Cuvântul din valašština pare intermediar/corespondent compus din

unsūber+ brudny

; cuvânt din limba welatabilor sau a veletilor/wilzi=wilzen ?; wilzi puteau fi apropiați/înrușiți cu welatabii ? Incert). Apropiat fonetic, dar diferit semantic> “učabraný” (ch. mokrý;

engleză wet, damp

; cuvântul din valaščina pare într-adevăr compus din

unsūber+ brudny- eng. soiled

?).

Unele cuvinte le-aș apropia de limba lituaniană (ori o limbă antică azi dispărută ?): “*istý*” (ch. spolehlivý, věrný=

eng. faithful, ro. credincios/statornic-“cinstit” ?

;

Cf. lituanianului iš tikimas- eng. faithful... ori letonului uzticīgs- eng. faithful

); “

icník

” (ch. jedlík;

eng. fir ?

;

lituaniană kēnis/ēglė-eng. fir

?;

old high germană-(kien~kēn)/tanna- eng. fir

);

“iskať” (ch. hledat; eng. seek/look for, ro. a căuta, a cerceta, a se uita după...; lituaniană

ies□ kóti/sb.-croată iskati/rusă iskat- eng. seek/look for
)...

Unele pot fi și dintr-o limbă celtică (?): “azda”□ (ch. snad; unde ch. snadný-*engleză*
easy/bretonă êzed... Celtic□

?);

“haladrija-haladryja”

(ch. nezpůsobná ženská; divoženka; unde ch. způsob-
engleză way, manner/bretonă doare□

?);

“ryčat’ ”

(ch. téci; hlučeti;

eng. flow/gaelic irish rith/old irish rethim/welsh rhedeg

); “

skládek

” (ch. hromádka kamení; brázda;

eng. furrow/irlandeză clais-eitre-iomaire/vechea irlandeză etrech sub forma clais+etrech□

?

Greaca veche ‘aulaks. Cuvântul din valașștina/valașcina <prima parte sklá->: metateza
cuvântului din greaca veche ?

);

“žížala=hlíst

” (ch. červ/

eng. worm

; pare a proveni dintr-un grai celtic...panonic <?>; apropiate/înrudite sunt: un <neașteptat>
cuvânt

basd□

“

’s□ i’s□ ari

”-

engleză “worm

” <posibil tot împrumut celtic>; <

mai improbabil

>:

albanezul <tosk> d□ zid□ z□ ’loy□ -engleză firefly

: și bascul și albanezul par împrumuturi celtice. Pentru

“hlíst

”:

lituanianul sliekas- engleză <worm> ?

)...

Cuvinte ce pot fi dintr-o influență fino-ugrică (!?, dar incert): “hluchý” (ch. prázdny, dutý; tupý;

eng. empty/bretonă

goullo/saami <nord> guořus/ro. gol-goluț; în valașștina g a trecut în h
?);

“kolopeňka

” (ch. houba václavka; ch. houba/

eng. mushroom/ erza mordvin pango/italiană fungo/spaniolă hongo/albaneză <tosk> k r'puð
?). Există un termen care ar avea un corespondent în română, dar cu sens diferit: “

capa=capisko

” (ch. stopa=šlépěj/

eng. footprint

*; ar corespunde ro. capiște, dialectal pentru templu păgân; probabil în vechime cu sens de
adunare, când se consultau și sorții ?), iar termenul “padol=pádol” (ch. dolík, jáma; dolina, údolí,
roklina, unde ch. dolina=údolí/*

eng. valley

*) se regăsește în oiconim: Podoleni (Iași, Galați, Neamț; oiconimele pot fi și din ch. pūda- eng. <
earth=ground, soil
>).*

*Concluzie: Opinez (doar o opinie) că pot fi urme practic dispărute ale unui adstrat romanic
(dintr-o limbă intens slavizată) de sorginte panonică (mai probabil), ori din Noricum ori Rhaetia,
cu “stratificări” din colonizări carolingiene (și “germanice”) în Panonia (!?), cu stratificări <și
posterioare> “vlahe” (maramureșeni ?) și “pseudo-vlahe”: Lemki și poate “ruteni” din
Transcarpatia sosiți cu Koriatovicii (la origine podoleni amestecați/interferăți cu români -și
maghiari (!?)- și confundați...) o opinie...*